

Fra Sallingsund gennem Nykøbing til Feggesund

En „rejsebeskrivelse“ i begyndelsen af forrige århundrede

Af OSCAR BANG

VI HAR OVERNATTET i ”Pinen” kro efter næsten at have tilbragt det meste af en dag med at køre fra Skive gennem Salling ad dårlige, sandede, opkørte veje, dog afbrudt af et ophold i *Bustrup* kro, hvor både vi og vore heste fik et tiltrængt foder og tørsten slukket.

Ved Pinen var der ved vor ankomst ingen færge, og en sådan kunne heller ikke tilkaldes, da det blæste for stærkt til, at færgemanden, som havde til huse på Mors-siden af fjorden, turde vove sig ud.

Kromanden trøstede os dog med, at vinden nok ville lægge sig, så vi allerede næste morgen kunne komme over.

Til mindre trøst underholdt han os med historier om de ulykker, som var hændt på sundet. Bl.a. om hvordan en færge engang var gået under med 20 morsingboer og nogle folk fra andre egne, som alle omkom, og at der fornylig var forlist en færge med en stor ladning stude, ved hvilken lejlighed også mennesker var druknede!

Ligeledes får vi at vide, at vi ”kan sagtens”, fordi vi selv er agende, for skal der skaffes befording på den anden side, og kromandens vogn ikke er hjemme, må en sådan rekvireres fra nærmeste gårde eller Nykøbing, og det kan tage sin tid!

Et behageligt ophold var det ingenlunde i denne kro, som vi synes bærer sit navn med rette, overalt i dens rum stank det af flyndere stegt i harsk fedt, og vægge, døre, stole og bænke glinsede af vist samme ildelugtende fluidum, og i sengehalmen under de ikke alt for rene lagner og underdyner muntrede musene sig, så vi fik ikke megen søvn. At spise her kunne vi heldigvis undgå, da vi endnu havde noget af vor hjemmefra medbragte fourage i behold, så vi nøjedes med et glas af kroens sure øl og en dram til at mildne det med! Vi kom dog over det, og næste dag, da fjorden ikke mere viste sig i ”skjortærmer”, arriverede en færge. En stor, klodset, pramlignende båd, som blev roet af 2 rorkarle, som trak i svære bjælkeårer.

Efter megen besvær blev vor vogn anbragt midtskibs på denne, vore urolige heste fik anvist plads forude sammen med en hest tilhørende den postrytter, som to gange om ugen bragte nyheder og post fra Skive til Nykøbing. Et par arbejdskøretøjer, som skulle have været med over, måtte pænt vente til færgen op ad dagen kom igen, da man på grund af ret stærk søgang ikke turde medtage mere end vor vogn, som også var større end de vogne, som vanligt færgedes over her.

Sammen med en halv snes andre passagerer opholdt vi os agter i skuden. På grund af modvind tog det næsten tre kvarter, inden vi nåede over, og dyngvåde var vi af de kaskader af vand, som idelig slog ind over færgen. Varmen havde vi holdt, efterdi vi passagerer hjalp med til skiftevis at øse. Men adskillige havde ofret morgenmadens kogte ål til fjordens fisk! Dygtig trætte nåede vi dog Mors-siden med både vogn, heste og livet i behold og tog ind på ”Plagen” kro, en stråtekt bygning, som lå over for færgeljet. - Her bedede vi en stund for at særlig hestene

kunne sunde sig oven på den hårde omgang, de havde været ude for, og vi andre strammede os op med et par af kroens største ”bjedskere”.

I ”Plagen”, som tilhørte herregården Højriis, var der nok så renligt og hyggeligt som i kroen ”hinsidan”, og der var her samlet en hel del mennesker, som havde ærinde forskellige steder på øen, og da flere af disse var på Mors for første gang, ligesom vi, spurgtes nogle piberygende indfødte til råds om forskellige ting. Der opstod dog straks svære sprogvanskeligheder, til alt, hvad vi spurgte om, sagde de ”whans” eller ”uans”, og deres sprog var så spækket med brede og inderlige dobbelte w'er, at vi ikke havde hørt magen dertil andetsteds på vor rejse op gennem Jylland, hvis man ikke på klædedragten kunne se, at det var jydsk bønder, man havde for sig, kunne man tro, at det var skotter eller englændere. Vi måtte bede kromanden, som kunne tale købstaddansk, agere tolk. Han grinede og sagde til os, at vi jo bare selv kunne snakke ordentlig, (vi var fynboer), så kunne de gode folk nok forstå os! Det er muligt, men med vor bedste vilje kunne vi ikke fatte meget af, hvad de sagde til os, og ikke et kvipper af deres indbyrdes samtaler forstod vi. Kromanden sagde hertil, at så skulle vi have hørt, hvorledes hans gammelmu'er og gammelfå'er snakkede, de brugte ikke så mange nymodens ord, som man havde lagt sig til nutildags! Vi skulle være glade for, at vi ikke var kommet til Mors for et halvt hundrede år siden, for så havde det været ”myj, myj war mæ æforsto'els”.

(A propos morsingbomål. - Om dette skrev velærværdige provst Casper Schade allerede 1805: ”Adskillige forhen gjængse ord, som havde hørt til fordums sprog på Mors, høres nu kun nærmest af gamle folk, og venteligen ville de med dem uddøe!”.

Desuden må bemærkes, at de mange k-stødlyde i sproget, særligt efter vokalerne i, u og y, f.eks. wuk'ken (vogn) i stedet for den gamle gode udtale: på Sydmors wu'en, på Nordmors wuw'n og uk'ed te æ byk' (ud til byen) i stedet for på Sydmors: U'ed te æ by'; Nordmors: u'dd te æ byj' - var helt ukendte på den tid!

Sprogforskeren, dr. Lund, Øster Jølby, skrev for ca. 25-30 år siden, at de vel ca. midt i forrige århundrede er trængt ind nord fra, først er blevet brugt mest af kvinder og børn, og derefter på flere egne er gledet ind i talesproget, han mente, at der er fare for, at de helt vil tage overhånd, men så galt er det dog ikke gået endnu, der er mange, som ikke bruger dem, synes de lyder grimt, og ikke kan lide dem. Det fortælles således, at en gammelmu'er engang til sin lille sønnesøn, som brugte dem sagde: ”Bette Jens, bette Jens, do mo et' so'en jask med di sprog”!).

Men efterhånden klares dog problemerne, - en pranger, som til hest skal til herregården *Gammellund*, får forklaret, at han blot strå'enlångs skal et stykke forbi Højriis sø, hvorefter vejen drejer ind til Ørding, og så skulle der ikke være noget at tage fejl af. I tilgift får han at vide, at han

lige syd for kroen vil komme forbi det sted, hvor Harald Blaatand blev døbt, og at den store, flade sten, som ligger et stykke ude i vandet mellem kroen og *Gammelør*, vender sig hver gang de vender pandekager i køkkenet på Højriis! - (Denne sten var endnu på sin plads i undertegnedes barndom, men er sammen med en del andre sten blevet bortført af stenfiskere).

En anden rejsende, som har rekvireret vogn, får besked om at han, for at komme til Thisted, ikke skal tage over Nykøbing, men følge den lettere og bedre vej, som lige nord for kroen går gennem Fredsø og Lødderup.

Vi selv har ærinde i Nykøbing, inden vi over Feggesund skal fortsætte nord på, og med en mand, som har bedt om, at age med til bys, fortsætter vi vor kørsel mellem høje lyngklædte bakker og fjorden. -

Vi bliver hurtigt glade for vor ny rejsefælle, som taler et forståeligt kjøbstadsjydsk, selv om hans w'er røber, at han er morsingbo, for han er godt stedkendt og meget meddelsom.

Han fortæller bl.a., at han flere gange til fods har fulgt med studedrifterne fra Mors helt ned til markederne i Slesvig og Holsten, og om hvorledes disse i ondt vejr ofte måtte vente flere dage på at blive færget over, og at det så ofte gik hårdt til i "Plagen", når ventetiden blev forkortet med øl og brændevin, og at det samme var tilfældet, når studedriverne, efter den lange rejse til fods gennem landet med gode tunge dalere på lommen, fejrede hjemkomsten til den fædrene ø. -

Da lyngbakkerne til venstre for os hører op, kører vi kort efter over *Vejlbro*, som fører over et åløb, som fra en meget smuk sø, *Legind Vejle*, fører ud i fjorden. De mørke bakker spejler sig i søen, ved hvis bred vi iagttager et rigt fugleliv. Ud mod fjordens sivkransede bredder ligger brede enge, hvor der græsser får og gæs, vogtet af drenge, bevæbnede med lange pileris, og hunde. - Herfra kører vi opad nogle meget stejle bakker, og kommet op ad disse kan vi rigtig skue ind over øen med dens huse og gårde og over til Sallingland, hvorfra en lang øde sandtange kaldet *Glyngøre* strækker sig ud i fjorden.

Da vi når et sted, hvor en landevej fører vest på til Nessund, fortæller vor mand os, at nu er vi ved *Fruerled*, og at her begynder herregården *Dueholms* jorder, som omfatter 1000 tdr. *bygsvædeland*. Hvor meget dette betyder, forstår vi ikke, men får så at vide, at den i alm. tdr. land ejer 747 tdr. Vest for vejen er der opdyrkede marker helt ud til vandmøllen *Markmølle* i Lødderup, som også hører under Dueholm. Den ligger ved en å som er så vandrig, at den foruden *Markmølle* driver endnu to vandmøller *Øster- og Vestermølle*, og tidligere skal der have været en fjerde.

Øst for vejen er der kun en øde uopdyrket fælled, som ender i et højt lyngbevokset bakkeparti, *Refshammer*, der som et forbjerg falder brat ned mod fjorden. På denne fælled græsser en mængde får og stude, af hvilke gården vanligt har en besætning på over 200 får og lam, ca. 80 foderstude og 30 staldstude, 20 køer og kvier, ligeså mange svin, foruden grise og 14-15 heste. - Under *Refshammer* bakker ligger et par fattige fiskerhytter, men ellers er der fra *Fruerled* og ind til Nykøbing ikke et eneste hus at se.

Kort før byen ligger vest for landevejen en dam, bag hvilken man på en høj bakke ser en nyopført hollandsk *Kjelder-mølle*, *Dueholm Mølle*. Øst herfor er der en

bakkeknupe med stejle skrænter, der mod nord og øst falder ned mod engene og vigens sivbevoksede bred.

Vi skal også her selv ned ad en kort og meget stejl bakke med så dybe hjulspor, at vi er tvungne til at køre forsigtigt. Fra bakkens top var der et vidt udsyn over herregården Dueholm og Nykøbing by, som helt omgivet af grønne enge ligger hyggeligt i bunden af *Nykjøbing Viig* med sine lave, mest stråttækte huse, og en smuk kirke med takkede gavle.

Nedenfor bakken passerer vi igen en lille dam og kører over et lavt, sumpet terræn, forbi Dueholm, der er en stor firelænget gård med flere udbygninger. En allé fører fra landevejen op til gården til en stor brunmalet port. For at komme til hovedbygningen må man dog passere en gitterport i et stakit, som deler gårdspladsen.

Et stykke sydvest for gården ligger på en bakke den oprindelige Dueholm, omringet af et stakit og rester af en mur, ruinerne af et kapel og forfaldne grave, det er Dueholm kirkegård, som dog forlængst er nedlagt som sådan. Her lå tidligere Dueholm kirke, og de fleste af det gamle Johannitterklosters bygninger (kun de bygninger, som lå på et lavere terræn, er nu tilbage).

Vi er nu nået til bygrænsen, som dannes af *Vesteraa*, over denne fører en bro, og lige vest for denne ligger, overskygget af hyldetræer, en gammel, frønnet vandmølle, hvorigennem vandet bruser, det er *Klostermøllen*, tidl. kaldet *St. Jørgens Mølle*, opkaldt efter et spedalskhedshospital, *St. Jørgens Hospital*, som i gamle dage lå her og tilhørte byen, men som siden blev overtaget af klosteret. Nogle drenge sidder ved åen og fisker krebs, som findes i mængde i denne og i den store *Møllendam* lige vest for.

Vor passager fortæller os, at åløbet er ført under en af Dueholms bygninger, så man i vaskehuset dér aldrig savner vand!

Inden vi slipper ind i byen, må vi standse ved *Vesterbom*, der nu er åben, men som om natten lukkes ved, at en svær træbom hejses ned og spærrer gaden for al kørende trafik. Vil man igennem på den tid, må man først vække toldbetjenten, for her skal der, som i alle andre danske byer, betales told eller konsumptionsafgift af alle de varer, som fra oplandet føres ind til byen. Og vor passager fortæller, at man er meget nidkære i den retning i Nykøbing, da toldinddrivelsen hér er bortforpagtet til en privatmand, som ved hjælp af 5 toldbetjente forsøger at passe på, at ingen snyder. Alle vogne fra landet bliver omhyggeligt undersøgt, og findes der "kontrabande", konfiskeres det uden nåde. Kommer en bonde med et hø eller halmlæs, stikker toldbetjenten i læsset med en jernstang for at undersøge, om der skulle være gemt en flæskeside eller en sæk korn. - At snyde toldbetjenten eller at lave løjer og grin med ham anses dog for en svir af både bønder og borgere, og mangen god historie om sådanne "bedrifter" fortælles mand og mand imellem, ligesom det er en almindelig sport at smugle varer ind gennem byens haver ved natetide!

(*Consumptionsskatten* blev indført 1671, det var en afgift, som skulle betales af alle varer, der fra landet blev indført til købstæderne og konsumeret dér. Alt var beskattet: Fødevarer, brænde, tørv, halm, huder, skind, korn o.s.v. Og for at forebygge smugleri skulle øvrigheden i de byer, som ikke var omgivet af volde og grave med byporte, forordne visse steder, hvor indkørsel til byen

alene måtte finde sted og afspærre disse med slagbomme. Alle andre veje skulle afskaffes og tillukkes, og alle haver og tomter, ved hvilke der var adgang til byen, omgives af solide hegn.

Dette trykkende og urimelige forhold blev først ophævet i 1857).

Vi slipper dog let og smertefrit igennem, da betjenten hurtigt ser, at vi er fredelige rejsende og befinder os nu på byens langgade, som under forskellige navne krummer og snor sig gennem byen. Den er brolagt med toppede sten og har dybe, slimede rendestene, som udsender en duft, som absolut ikke minder om hverken violer eller roser.

Husene langs gaden er næsten alle lave, stråttækte bindingsværkshuse med malede stolper, de ligger ikke i sammenbyggede rækker, der er mange steder store mellemrum, hvor der er haver med ret store træer eller tomme pladser, dette skyldes, hører vi, bl.a. at ikke nær alle de 48 gårde, som gik op i luer ved den store ildebrand i 1748, er blevet genopbyggede. I mange af de mindste huse er der kun halvdøre, i de største til gengæld store heldøre med kunstfærdigt udskårne bomærker, vi lægger mærke til adskillige fine udhængsskilte, som angiver de forskellige håndværkeres profession, ligesom der foran dørene i de største huse er ophængt lygter, da en ordnet gadebelysning ikke findes i byen. Og på næsten hvert hus findes - anbragt på gamle vognhjul - en storkerede, efter sigende findes der ca. et halvt hundrede sådanne.

Til alle huse hører der avlsbygninger, da dens borgere selv lægen og byfogeden - driver landbrug i større eller mindre stil og har jordlodder i *Bymarken (Indmarken)*, og stude og får græssende på fællesfælleden, *Grønmarken*. - En ting, vi også lægger mærke til, er, at ikke så få huse rager langt ud i gaden, så denne på visse steder bliver smal og skæv. (Et generende og trafikforstyrende minde herom har man endnu i byen: *Morsø Bank!* - Men sikke muligheder, der dengang var for placering af de i dag så hårdt savnede parkeringspladser midt i byen!)

Vor vogns rumlen kalder mange nysgerrige madammer og mamseller til vinduer og gadespejle, mange halvdøre åbnes, og håndværkerne med store skødeskind kommer helt ud på gaden for at se, hvem der nu kommer til bys, for man har tydeligt kunnet høre på lyden, at det var en fremmed stadsvogn, der kom agende, hvilket ikke var nogen dagligdags begivenhed i den gode stad Nykøbing.

På vor vej gennem byen kommer vi efter et lille torv forbi en ret anselig bygning, hvis indkørsel er flankeret af murede søjler og som har store haver på begge sider af gaden. (Dens haver omfattede hele det areal, hvorpå Haandværkerforeningen og Møgelvangs ejendomme nu ligger og strakte sig ned til det nuværende Grønnegade og omfattede tillige de marker, der lå nord for disse, hvor nu Gymnasiet har sin plads, samt den grund hvorpå isenkræmmer Markvorsen har forretning. Tre konger har under besøg i Nykøbing boet i gården, Fredr. den Sjette, Chr. den Ottende og Fredr. den Syvende med grevinde Danner. Under Chr. den Ottendes besøg omgav byens borgere hele natten huset med en æresvagt, for at intet skulle forstyrre majestætens nattesøvn! Denne bygning blev byfogedbolig fra 1809 til 1852 og hed i den største del af denne periode "*Rummelhofs gård*". 1853 købtes gården af købmand Niels Mathies Bang, og fik navnet *Bangs Gaard*, hvilket navn den endnu, omend i helt forandret skikkelse bærer).

Lidt længere fremme på højre side af gaden ligger byens ting- og rådhus med gavlen ud til Majorens Gyde, det er en 9 fags bygning med fangehuller i kælderens. Den bærer Kgl. Majestæt Fredr. den Femtes kronede navnetræk, årstallet 1757, og under dette indskriften:

"Hæc domus Odit, amat, punit, conservat, honorat Nequitiam, pacem, crimina, jura, probus", hvilket dog ikke er morsingsk, men latin og udlagt betyder:

Dette hus hader sletheden, elsker freden, straffer forbrydelser, våger over lovene, hædrer de retskafne.

Så kommer vi til Kirketorvet, kirken, der bærer navnet *St. Clemens kirke*, ligger ret højt over dette, omgivet på alle sider af en kirkegård, som er hegnet af mure og stensatte diger; den vender langsiden ud imod torvet og virker ret anselig med sit hvide tårn og smukke gavle.

Modsat kirken, på venstre side af Algade, ligger en større teglhængt købmandsgård, foran hvilken der er plantet kastanietræer, og under disse står et par store, hugne stenstøtter.

Lige nord for torvet, på højre side af gaden, ligger byens skole, og efter denne byens mest anselige købmandsgård *Niels Quistgaards gård*, den er af bindingsværk med grønmalede stolper og har en smuk, udskåren dør. Også her udenfor er plantet træer, under hvilke der står en bænk, denne gårds grunde strækker sig helt ned til havnen.

Længere fremme deles byen af *Helligåndsåen*, som snor sig tværs gennem hele byen og løber ud i vigen ved havnen. Over åen mellem Algade og Nørregade fører en kørebros, og ved Holgersgyde er der et vadested og et gangbrædt, her er en del af byens kvinder i færd med at vaske tøj, og man ser folk hente vand i tøndes, for vandet i de fleste af byens private brønde er af en så dårlig kvalitet, at de fleste henter både vaske- og drikkevand i byens å eller i brønde på Kirketorvet, i Toftegade og andre steder.

Her, nord for åen, lå de af Nykøbings rådhus, som man ved besked om, det første af disse var en tidligere katolsk kirkebygning, "*Hellig Geists kirke*", som kongen skænkede byen til rådhus. Denne bygning er dog sikkert enten blevet nedrevet eller er nedbrændt en eller flere gange, men er genopført på samme plads. I 1694 var det dog så ringe, at man fik tilladelse til at lade det rive ned og anvende dets sten til reparation af kirken.

I ca. 30 år var byen derefter uden eget ting- og rådhus, men måtte nøjes med at have til huse i et tarveligt, lerklinet hus ved det gamle tingsted ved *Harrehøj* i Elsø, eller leje sig ind hos private i Nykøbing. Så opførtes igen et rådhus, hvor de tidligere i ca. 200 år havde haft deres plads, men dette fik kun en meget kort levetid, idet det gik op i luer ved den store ildebrand 1748. Byen måtte derefter igen i en årrække undvære eget hus, da det nuværende rådhus i Algade først opførtes 1757.

Vi har nu nået vort mål i Nykøbing, købmand N. N., som bor i en stor købmandsgård først i Nørregade. Her tager vi afsked med vor passager efter at have takket ham mange gange for alle de interessante oplysninger, han har givet os om byen.

Hos købmanden undgår vi ikke den obligate velkomsthilsen på Mors: et par stive bjeskere af den bedste Nykøbing brændevin, tilsat lidt skrap, de kvikker os dejligt op og giver en glimrende appetit til det solide måltid, vi derefter bydes på.

Efter en god nats søvn begiver vi os næste morgen, ledsaget af vor vært, ud for at se lidt på byen, som dog hurtigt er overset, foruden Langgaden findes der kun nogle få gader og stræder, af hvilke kun et par er bro lagt. Men byens havn skal vi se. Købmanden forklarer med stolthed i stemmen, at det er den bedste og største ved Limfjorden efter Aalborgs, og at den er 90 alen lang, 62 alen bred og anlagt 1784 af og ejes af købmændene Niels Quistgaard og Thomas Jepsen, den er omgivet af dobbelte bolværker med jordfyld imellem, og ved opfyldning er der dannet en ret stor losse- og ladeplads, hvorpå der ligger flere større og mindre skure, som benyttes af byens købmænd og fiskere, ligesom der på stativer hænger lange rækker af vindtørrede flyndere.

Der ligger 3-4 skuder i havnen, som alle er hjemmehørende i Nykøbing, et par Aalborg-skuder og en del fiskerbåde.

Nogle gamle mænd, fiskere og sømænd, som har lagt op, står med hænderne i lommerne og spytter langspyt, medens de drøfter dagens emner sammen med nogle af byens borgere, som har lagt deres formiddagstur om ad havnen, og, som vor købmand forklarer, er emnerne altid de samme: Om der er udsigt til, at grundene ved Løgstør snart bliver uddybede, eller om der bliver gravet en kanal deroppe, og om hvor længe endnu Nykøbing skal være underlagt Aalborg toldsted.

(Det var tidens "brosnak", og også dengang blev tålmodigheden sat på prøve. Toldrettighederne, som blev frataget Nykøbing i 1655, fik den først igen 1841, og først 1861 toges *Frederik den 7.'s kanal* ved Løgstør i brug).

Og så skælder man hér som andre steder ud over vore fjender: de afskummelige svenskere og i særdeleshed på de forhadte englændere, som fornylig har opbragt et af byens skibe og sat dets besætning i *prisonen*, hvortil også andre af byens søfolk, forhyret på andre skibe, havde fundet vej.

Vi får også at vide, at der drives et ret anseligt fiskeri fra byen af *gedder*, *aborrer*, *ørred*, *sild*, *ål* og en del *flynder fisk*.

Fra havnen fører købmanden os en tur op på *Havbakken*, fra hvilken vi kan overskue hele byen og de solglitrende, sivkransede vige, som omslutes af det høje, mørke Refshammer, og den lange, lave, tildels lyngklædte sandtange *Vettelsør*, hvor der græsser en del får. Vi får også at vide, at der på tangen engang lå en mølle, og at den tidligere havde været benyttet som eksercerplads for den garnison, der da lå i byen, og at man har en provst, som påtænker at plante en lund under *Havbakken*. Købmanden fortæller os også lidt om byens historie, om hvordan den begyndte som et fiskerleje på holmen, der efterhånden opslugte de 3 landsbyer *Venner*, *Vettels* og *Rolstrup* og blev til den nye købing "*Nova Civitas in Morsø*", som første gang nævntes i 1299, da kong Erik Menved efter en pævedom måtte tilskøde den til ærkebiskop Jens Grand. - Om *Dueholm*, som 1370 blev til Johannitterkloster og om stridighederne mellem klostret og byen. Tillige fortæller han os om byens storhedstid, den havde på et tidspunkt en borgervæbning på ikke mindre end 125 mand, hvoraf 53 var bevæbnede med ildvåben, et antal som i betragtelig grad oversteg, hvad nabobyerne *Skive*, *Thisted* og *Holstebro* kunne præstere. Tillige havde den 2 borgmestre og indtil 7 rådmænd og 1 latinskole, fra hvilken mange lærde mænd var dimitteret som studenter. Men skæbnen

havde været hård ved byen, således brændte den, på 14 huse og gårde nær, helt ned i 1560 og nåede aldrig sin tidligere størrelse. 1603 brændte en tredjedel af det som var genopbygget, og 1628 halvdelen af byen, tillige med at den da blev udpint af de svenske besættelsestropper. Ved denne brand gik bl.a. *Dueholm* klostrets arkiv, som var deponeret i byen, op i luer. Et smerteligt tab, fordi en mængde oplysninger om byen og klosterets historie dermed blev tilintetgjort. - 1690 brændte 13 af de største og bedste gårde i bykernen på holmen, 1715 en snes huse og kirken, og så igen i 1748 den allerede omtalte brand, hvis følger byen ikke har overvundet endnu.

Til sidst går vi en tur "bag om byen", en idyllisk fodsti, som bærer dette navn og kaldes kærlighedsstien, fordi den om aftenen er et yndet sted for byens kærestepar, den løber langs *Algades* og *Ve stergades* store købmandsgårdes haver, til hvis låger der over en bred grøft fører små broer eller gangbrædder, der er herfra et vidt udsyn over de store flade kær- og engdrag med de 2 *Rolstrupgårde* i baggrunden og over mod *Dueholm*, og det er bl.a. gennem havelågerne her, at man snyder konsumforpagteren for lidt afgift, men siger købmanden, det anses ikke for nogen større synd, da afgifterne for de legalt indførte varer udgør ikke mindre end ca. 1700 rigsdaler. - Vi ser også, at man er ved at anlægge en ny vej ude i engene, en vej som skal give en bekvemmere vej til *Thisted*, og ved hvilken der så til sin tid må laves endnu en konsumtionsbom (denne fik sin plads i *Nygade*, ca. hvor dommerkontoret nu ligger).

Efter denne rundtur nyder vi endnu et måltid hos vor gæstfri vært, og så må vi videre på vor færd. Købmanden, som vil benytte lejligheden til at se til nogle stude, han har græssende i *Grønmarken*, kører med dette stykke vej.

Vi passerer byens brændevinsbrænderi kort før vi når *Nørrebom*, hvor den vagthavende toldbetjent ærbødigt gør honnør for os, og så er vi på *Markedsgade*. Tilhøjre for os ligger på en bakke *Nørremølle*, og til venstre byens markedsplads, hvor købmanden forklarer, at de store heste- og kreaturmærkedder afholdes, hvorimod krammærkederne foregår på byens gader og torve, hvor der er rejst telte og boder, og da er der liv i staden. Bønder fra ikke alene *Mors*, men også fra *Fur* og *Salling* kommer til bys i deres nationaldragter for at købe varer, som ikke til daglig kan fås her, men må forskrives helt fra *Viborg* eller *Aalborg*, ligesom alskens gøgl og forlystelser møder frem, der er danse- og udskænkningsstelte, og der serveres mad og drikke fra offentlige og mange halvprivate beværtninger. Mangen bonde drager da også lettet på sin pung hjemad med en god rus fra denne festdag!

Hvor *Thisted* landevej drejer fra *Markedsgade*, tager vi afsked med købmanden, som foruden alt det han har fortalt os om *Nykøbing*, har opvartet os med megen anekdote, af hvilke vi synes en enkelt skal med i denne beretning: "En gårdmand, som havde været på indkøb i staden, mødte på vejen en sølle stodder, som fik lov til at age med bag i vognen. Mellem de mange købmandsvarer, som var anbragt dér, var også nogle dunke, som klukkede lifligt og lokkende, når vognen skumpede, hvilket fik den tørstige stodder til at spørge: "Whans hår do i di donk?" "A hår både brændwin å romi", var svaret. Stodderen kunne ikke stå imod, men lod sig friste til at liste proppen af en dunk, hvoraf han tog sig en ordentlig hivert.

"Puh - føj, huha indda", spyttede og harkede han, "do hår nar mæ, det war sgi et' hwærken brændwin eller rom,

det var ulli!” ”Wa sejer do”, sagde bonden, ”så hår a pinnede fåt nøj gal’, for a hår guenok osse forlånt en donk tran!”.

Så fortsætter vi til højre, indtil vi når fjorden ved den store havlignende Livø Bredning med øerne Fur og Livø i baggrunden, og vi fortsætter langs strandkanten, kun ca. 1 agers bredde fra vandet, ved Bjørndrup kører vi opad bakke. Herfra går vejen på et kort stykke lidt længere inde i landet, men snart drejer den helt ud til kanten af de stejle bakker, som falder brat ned mod fjorden, og herfra er udsigten endnu skønnere, man ser helt til Himmerland og Hannæs. Hvor bakkerne holder op, drejer vejen ind til Skarum og fortsætter gennem S. Draaby, forbi herregården *Søe* og *Søe Mølle*, gennem Sejerslev og Hesselbjerg.

- Så er vi snart ved vort sidste mål på Mors, overfartsstedet til Hannæs: *Feggesund*. - Men inden vi når dette beundrer vi den ejendommelige, isolerede bakkeformation *Feggeklit*, hvor der i sin tid skal have ligget en konge- og vikingeborg, og hvortil Saxe grammaticus har knyttet sagnet om *kong Fegge* og *prins Hamlet*.

På hele vor færd fra Nykøbing har vi næsten ikke mødt vejfarende. Kun en bonde med et studeforspand, som var ved at dreje halsen af led for at kigge efter os.

- Han har sikkert ærgret sig over, at han ikke fik at vide, hvad slags folk vi var, hvor vi kom fra og hvor vi skulle hen.

- Ja, og så sad der en morlil og hvilede sig på en tue, og hun så så træt ud, at vi standsede og spurgte om hun ville age med. - A sejer så myj manne tak, men a ska’ den nån vej, a ska te æ by’j mæ eg å smør, sagde hun, og pegede på en kurv ved sin side. - Og hun fortæller, så vidt vi kan forstå hende, at hun tit traver den lange vej fra Skarum til Nykøbing for at bytte æg og smør med købmandsvarer.

Ved overfartsstedet må vi signalere over til færgemanden, som bor på den anden side af fjorden, for at rekvirere en færge. Heldigvis er det klart vejr, så han omtrent straks bliver signalet var, men vi tænker med gru på, hvor længe vi, her på dette gudsforladte sted, skulle have ventet på overfart, hvis det havde været usigtbart vejr eller storm. - Færgen der kommer, er ikke nær så stor som færgen var ved Sallingsund, vogn og heste kan ikke være på den på én gang, så, for at spare tid, lader vi vore heste svømme over bagefter færgen. -

Vi ser tilbage til Morsland, et land vi har været glade for at lære at kende, kun kunne vi have ønsket, at dens veje havde været bedre at køre på, selv om det retfærdigvis må siges, at vejene i Sallingland og over den jydskede hede ikke havde været stort bedre. - Vi syntes det var en skøn ø, og vil gerne gå med til, som de indfødte gør det, at kalde den ”Limfjordens Perle” - og ville kalde den ligeså skøn som vort eget land Fyen, hvis der havde været noget mere trævæxt. - Mindet om vort besøg her vil vi bevare længe i vor erindring!

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1966, side 167-183).